

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1990 m. gruodžio mėn. 15 d. / December 15, 1990

Nr. 244(46)

KERTINĖ PARAŠTĖ

„Neatstovaujamų tautų“ nauja organizacija

Pasaulyje šiuo metu yra apie 5,000 tautų ir tautinių bendruomenių, bet tikrai 159-ioms jų atstovaujama Jungtinėse Tautose. Kai kurių neatstovaujamų tautinių grupių atstovai šių metų rugsėjo mėnesį buvo susirinkę Tartu mieste, Estijoje, aptarti savo problemas ir siekius. Dalyviai vienbalsiai nutarė įsteigti tarptautinę organizaciją, kuri padėtų įgyvendinti tuos siekius taikingomis ir demokratiškomis priemonėmis.

Tartu susirinkime dalyvavo Estijos, Latvijos, Lietuvos, Gruzijos, Turkestano, totorių, Tibeto ir kitų tautų politiniai veikėjai. Ten išrinktas komitetas jau planuoja naujos tarptautinės organizacijos steigiamąjį suvažiavimą, kuris įvyks ateinančių metų vasario mėnesį Haag'os mieste, Olandijoje. Šiame suvažiavime laukiama ir Lietuvos delegacijos. Savo atstovą į Haag'ą ruošiasi siųsti ir išeivii lietuvių Jaunimo sąjunga.

Isteigimosios organizacijos laikinuoju generaliniu sekretoriumi buvo išrinktas olandas, tarptautinės teisės žinovas, autorius Michael van Walt, kuris šiuo metu yra Dalai Lama ir Tibeto egziliškos vyriausybės ypatingas patarėjas. Neseniai New York'e įvykusiame pasitarime su pabaltiečiais jis išreiškė įsitikinimą, kad naujoji organizacija galės daug padėti neatstovaujamoms tautomis, efektyviau panaudodama žmogaus teisių komisiją, Mažumų apsaugos bei antidiskriminavimo pakomitę ir kitus Jungtinių Tautų organizacijos padalinius.

Michael van Walt yra nuodugniai išstudijavęs Baltijos valstybių bylą. Kalbėdamas Jungtinėse Tautose, kaip nevyriausybinių organizacijų „Pax Christi International“ atstovas, jis yra pasisakęs prieš okupavusio krašto piliečių migraciją į okupuotas Baltijos šalis ir panašiais klausimais. Įvade į „Neatstovaujamų tautų ir tautinių bendruomenių organizacijos“ brošiūrą jis rašo: „Sovietinė komunistų partija jau daugelį dešimtmečių valdo įvairias tautas ir tautines bendruomenes. Šiandien toje pasaulio dalyje vyksta dideli pasikeitimai — žmonės nori paimti savo likimą į savo pačių rankas. Vieni siekia kultūros laisvės, kiti — dalinės autonomijos ar visiškos nepriklausomybės. Pasikeitimai yra neišvengiami, bet pereinamasis laikotarpis gali būti skausmingas. Mes galime tą perėjimą padaryti daug mažiau skausmingu“.

Ar pabaltiečių dalyvavimas tokioje organizacijoje, drauge su niekad savo valstybių neturėjusiomis tautinėmis grupėmis ir mažumomis, nesusilpnins Baltijos respublikų pozicijos tarptautinėje arenoje? Organizacijos steigėjai tvirtina, kad jos nariai bus labai skirtingi ir juos tiesės

vienintelis faktas, jog jiems nėra atstovaujama tarptautinėje bendruomenėje. Kiekvienas narys gali nuspręsti nedalyvauti vienoje ar kitoje akcijoje ar nebendrauti su kitomis grupėmis, jei tai būtų jam n. praktiška ar žalinga.

Naujoji organizacija nežada apsiriboti individų teisėmis. Nors ji „nesikiš“ į suverenių valstybių vidaus reikalus ir nekurstys neramumų, ji vadovaujasi principu, kad žmogaus ir grupių teisės, o ypač laisvo apsisprendimo teisė, nėra tas grupės valdančių valstybių vidaus reikalas, į kurį pasauliui negalima kištis.

Pasak organizacijos steigėjų, jos narius sieis ir keli kiti bendri principai. Pagrindinis jų — tai visuotinė pagarba žmogaus teisėms. I organizacija nebus priimami sąjūdžiai, kurie imasi teroristinių priemonių. Nariai turės pritariti tarptautiškai patvirtintiems žmogaus teisių standartams, išreikštiems Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje ir Jungtinių Tautų konvencijose apie politines, visuomenines ir kultūrinis teises. Organizacija nepasisakys už bet kokią ūkinę ar politinę sistemą ir neišskirs jokios religijos, ideologijos ar rasės.

Generalinis sekretorius van Walt pabaltiečiams New York'e taip pat paminėjo, jog rugsėjo mėnesį Leningrade jis buvo susitikęs su Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirmininku Vytautu Landsbergiu, kuris

Lietuvos bažnyčių projektavimai University of Illinois

Lietuvių centre, Lemont'e, 1990 m. gegužės 2 d. buvo atidaryta architektūros paroda. Pasaulio lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos vicepirmininkas Vytautas Peseckas atidarė parodą ir pakvietė jauną architektą Albertą Kerelį, Jr., kuris šiais metais baigė University of Illinois Champaign-Urbana, su pažindinti su šia paroda.

Albertas papasakojo, kaip ši paroda įvyko. Praėjusią vasarą Chicago'je lankėsi architektas Romualdas Kaminskas iš Lietuvos. Jis keletą dienų vežiojo architektą Kaminską po Chicago, aprododamas Chicago's architektūrą bei meno muziejus. Albertas jam buvo vertėjas ir gidas. Architektas Kaminskas pasiūlė Albertui vykdyti koki nors projektą Lietuvoje, universiteto ir savo profesoriaus priežiūroje. Po mėnesio Albertas gavo laišką iš Vilniaus vyriausiojo architekto Gedimino Baravyko. Buvo keli pasiūlymai — vienas iš jų buvo ankstyvesnio konkurso programa Palaimintojo Jurgio Matulaitio bažnyčiai statyti Vilniuje.

Albertas programą išvertė į anglų kalbą ir mokslo metų pradžioje pristatė University of Illinois, Champaign-Urbana, architektūros katedros dekanui Arthur Kaha, kuris ją peržiūrėjęs maloniai sutiko leisti pirmą semestrą kaip kredituotą darbą Albertui rinkti medžiagą — informaciją apie Lietuvą, jos architektūrą, meną ir t.t.

jam išreiškęs savo pritarimą naujai organizacijai ir jos tikslams. Kol kas to dar nepavyko patvirtinti, bet daugelis mano, kad tokia organizacija nesusilpnintų Baltijos valstybių tarptautinės pozicijos, bet būtų dar vienu forumu, kuriame būtų galima ginti jų teises.

sfb

Semestro pabaigoje Albertui teko sutikti architektą Gediminą Baravyką Chicago'je, dalyvaujantį Šeštajame mokslo ir kūrybos simpoziume. Jis Albertui perdavė daugiau informaciją apie vietovę, kur buvo pramatyta statyti bažnyčią.

Baigiantis semestru, Albertas bandė įtikinti dekaną leisti jam vykdyti šį projektą. Dekanas Kaha pasiūlė Albertui susitikti su profesorium William J. O'Connell, kuris specializuojasi bažnyčių projektavimu. Pristatius profesorui visą programą ir medžiagą, jis mieliai sutiko tą programą vykdyti pavasario semestre. Būdamas katalikas, profesorius O'Connell niekuomet nebuvo įtraukęs į studentų darbus katalikiškos bažnyčios kaip projekto, nenorėdamas savos religijos kitiems primesti.

Pastaraisiais metais visi studentai gali laisvai savo profesorių ir projektą pasirinkti. Profesorius O'Connell su Albertu pristatė bažnyčios projektą studentams. Šimtui studentų buvo šeši profesoriai ir šeli projektai. Daugiau kaip trisdešimt studentų norėjo projektuoti bažnyčią. Profesorius galėjo turėti tik penkiolika studentų, bet jis sutiko priimti dvidešimt.

Per mėnesį su puse studentai buvo supažindinti su projektuojamos bažnyčios vietoje. Albertas atvežė visas savo knygas apie Lietuvą ir jos architektūrą — nuo liaudies architektūros iki moderniosios. Visi studentai ir pats profesorius buvo nustebinti Vilniaus miesto architektūros grožiu. Viduryje semestro pasikvietė kun. Antaną Saulaitį, S.J. jiems paaiškinti lietuviškų bažnyčių papročius ir reikalavimus. Jis atsakė daugumą klausimų apie bažnyčių planavimą Lietuvoje, ypač turint mintį, kad Lietuva dar nėra perėjusi prie Vatikano II susirinkimo pakeitimų. Studentai su juo mieliai kalbėjosi maždaug pusę dienos. Kartu su tėvu Saulaičiu buvo atvažiavęs svečias iš Lietuvos, gyvenęs Viršuliškėse, kur bažnyčia yra planuojama, ir davė daugiau žinių apie tą vietovę. Po šio pokalbio klasė pakeitė programą, gautą iš Lietuvos, ir tokią, kuri, jie galvojo, buvo geresnė ir teisingesnė pagal bažnytinius reikalavimus.

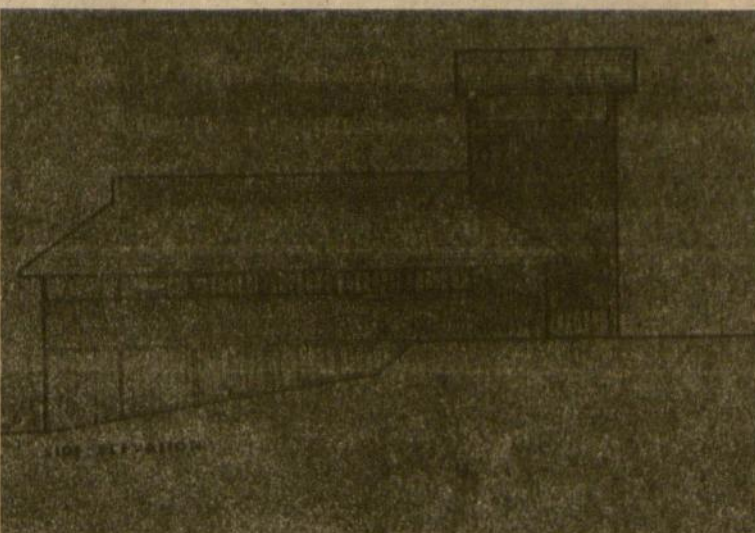
Gale semestro brėžiniai buvo surinkti ir maketai nufotografuoti. Pervėžimas į Lietuvą tuo laiku nepasisekė, bet pirmą pasitaikiusią progą jie bus nuvežti. Todėl surengta paroda šių visų projektų Lietuvių centre, Lemont'e.

Toliau Albertas Kerelis, Jr. pakvietė architektę Bronę Kovienę-Kovą tirti žodį. Architektė Kovienė pažymėjo, kad pirmą kartą universitete buvo ruošiamas projektas Lietuvai ir dar net bažnyčios projektas valstybiniam universitete. Tai buvo gera proga supažindinti ir sudominti 20 žmonių mūsų tėvyne. Ji buvo nustebinta, kad tokių įvairių projektų buvo paruošta — nuo postmodernizmo iki tautinės architektūros. Visi tikty Lietuvoje, ypač kadangi Vilniuje yra architektūros iš kiekvieno architektūros laikotarpio — gotikos, baroko, renesanso, klasikos.

Christian Laine, Metropolitan Review architektūrinio žurnalo, leidžiamo Chicago'je, redaktorius

Iš UI architektūros studentų bažnyčių projektų: pjūvis.

Soninis pakilimas

Planai

tarė keletą žodžių anglų kalba. Jis patvirtino projekto svarbą ir įvairumą. Šiais metais jis turėjo vežti „New Chicago Skyscrapers“ parodą į Vilnių, bet šiuo laiku negavęs vizos. Per Mokslo ir kūrybos simpoziumą jis buvo susitikęs su grupe architektų iš Lietuvos, ir čia paaiškėjo, kad Lietuva neturi architektūrinės bibliotekos. Jis savo pastangomis nuo pernai rudens jau surinko arti pusės milijono dolerių vertės architektūrinių knygų ir pirmą progai pasitaikius jas perveš ar persių į Lietuvą.

Paskutinis kalbėtojas, daug pavėžęs šio projekto pasisekimui — tai kun. Antanas Saulaitis, S.J. Tėvas Saulaitis buvo nustebintas, kad studentams buvo svarbu

pritaikyti bažnyčią lietuviams Lietuvoje — nebuvo svarbu, ar moderni ar senoviška. Lietuvoje statoma daug naujų bažnyčių ir šie projektai bus jiems pavyzdys. Tėvas Saulaitis apibūdino studentų klausimus ir rūpesčius. Programoje neminėta, kiek sėdimų vietų reikia. Kodėl? Tėvas Saulaitis paaiškino, kad Lietuvoje daug kas stovi ir prieina tiek, kiek tik telpa bažnyčioje. Toji turi būti parapinė bažnyčia — 600 sėdimų vietų pakanka.

Lietuvai dar nepriejus prie Vatikano II susirinkimo bažnytinių pakeitimų, kilo klausimas, ar projektuoti pagal senus reikalavimus, ar naujus, ar kaip nors tuos du suderinti. Studentai turėjo patys nuspręsti.

Studentams taip pat svarbu, kokia medžiaga prieinama dabartinėje Lietuvoje. Plytos matomos senuosiuose pastatuose, bet ar šandien jų yra? Ar galima geležies ir medžio gauti Lietuvoje? Kaip dirbama su betonu?

Per tiek metų propagandą Amerikė Vakarais ir viską, kas iš Vakarų ateina. Ar pakeitimai ir naujas galvojimas bus priimti teigiamai ar neigiamai Lietuvoje? Kaip tai suderinti?

Tada klausimai kryo į kunigų veiklą ir jų gyvenimo poreikius. Ar klebonijos pastatas turi būti prijungtas prie bažnyčios, ar gali stovėti atskirai? Klebonijoje nebuvo nurodyta raštinė ar svečių kambarys, kas labai naudinga ir praktikuojama parapijose. Žinoma, Lietuvoje kunigai negalėjo lankyti ligoninių ar namuose, bet dabar turės atlikti tas pareigas. Kaip jiems pritaikyti tą naują gyvenimo būdą?

Priėjome prie pačios bažnyčios reikalavimų. Programoje nebuvo reikalaujamas klausyklos. Žinoma — reikia įdėti. Ar interjero vaidmuo turi būti išskilmingas? Kaip svarbu choras ir vargonai? Ar žmonės įsijungia giedoti, ar tik klauso choro? Tai nuspresstų vargonų vietą bažnyčioje — priekyje ar aukštai, bažnyčios gale. Kiti klausimai lieti procesiją, krikštynas, šv. komunią ir t.t. Vienas nesuprantamas dalykas studentams buvo šermeninė rūsyje. Anksčiau lietuvių šarvojo žmonės namuose, bet dabar būtų negalima. Tai naujas reikalavimas, kad dabar bažnyčia turi turėti šarvojimo vietą.

Paskutinis klausimas buvo skirtas tabernakuliui — Švč. Sakramento laikymui. Seniau tabernakulis buvo bažnyčios priekyje, ir visi, net ir kunigas, buvo atsisukę veidu į jį. Bet dabar daugiau ar mažiau sėdima ratu, ir kunigas atsisukęs į žmones. Žinoma, Dievas yra tarpe mūsų, bet ir tabernakulyje. Ar palikti jį altoriuje, ar įdėti į atskirą koplytelę? Dabar Lietuvoje daug bažnyčių restauruojamos. Kaip tai daryti? Ar tik atnaujinti ir palikti kaip buvo, ar keisti jas pagal naujus Vatikano II susirinkimo patvarkymus? Gal būtų gerai palikti senesnes bažnyčias originalia forma, kaip istorinius pastatus. Arba galima, kaip daugelyje Europos vietų daroma, ypač Berlyne ir Coventry, Anglijoje, pastatyti modernią bažnyčią šalia senosios, nenaudojamos bažnyčios, parodant kontrastą tarp naujos ir senosios bažnyčios. Baigdamas, tėvas Saulaitis pažymėjo, kad visi 20 projektų yra labai rūpestingai paruošti ir visus galima būtų statyti bet kurioje Lietuvos vietovėje.

Albertas Kerelis, Jr.

Šiame numeryje:

„Neatstovaujamų tautos“ • Projektai Lietuvos bažnyčioms • A.a. Janis Zarinš • Naujos knygos • Vilnijos draugija Lietuvoje • Petro Vaičiūno šimtmečiui • Liaudies skulptūros ir „Šaltkalvis“ Lemont'e • Nuomonės ir pastabos

Teritorijos ženklas prie Lietuvos Respublikos sienos.

Romo Strimalčio nuotrauka

Neužmirštuolių žiedelis Zarinių Janiui

BIRUTĖ PŪKELEVIČIŪTĖ

Gėlės, kurias nuo rudens balkone auginau — pagaliau pražydo žydrom kekutėm! Sau tariu, kad tai laimės ženklas; turbūt netrukus susilauksiu geros žinios. Tačiau įvyko kas kita — nuo Ramiojo vandenyno pusės, iš Kelso miesto, širyt paskambino ponis Anna Zarinš ir pranešė liūdną žinią: vakar mirė Janis Zarinš. Mudvi valandėlei nutilom: tarsi jis pats būtų prašnekęs latvių liaudies dainos žodžiais: „Atėjo laikas man atgulti balto smėlio kalnely“.

*Laiks bij man gulēt iet
Baltu smilšu kalnina.*

Janis Zarinš (pasirašinėjęs Zarinių Janiu), kalbininkas ir pedagogas, daugelio lietuviškų knygų vertėjas į latvių kalbą, savo gyvenimą pašventė abiejų tautų suartėjimui, dažnai kartodamas: „Būkime ne tik tolimi broliai, bet ir artimi draugai“. Jo dėka latviškai prašneko daug išeivijos rašto žmonių: dr. Juozas Girnius, Algirdas Landsbergis, Aloyzas Baronas, Alė Rūta, Kazimieras Barėnas, Marius Katiliškis ir kt. Svarbiausia: skaitytojų tvirtinimu, Zarinių Janio vertimai buvo tokie geri, jog jauteis skaitas ne išverstą, bet latviškai parašytą kūrinį.

Laimė lėmė ir man patekti į Janio Zarinš pasirinktų autorių tarpą. Jis išvertė dvi mano knygas: *Rugsėjo šeštadienį* ir *Aštuonis lapus* (abi išleido „Gramatų Draugs“), o taipgi paskelbė latvių žurnaluose trumpesnių apsakymų ir ištraukų. Dažnai susirašinėdami, telefonu susisiekdami — nejučiom tapom artimais bičiuliais.

Dr. Juozas Girnius, rašydamas apie Amerikos vakarų tolybė gyvenantį Zarinių Janį *Aiduose* (1968, Nr. 4), pridūrė: „Dievas žino, vargu kada teks jo verstiešiams autoriams susitikti su šiuo nuoširdžiu mūsų bičiuliu“. Toks susitikimas mano atveju vis dėlto įvyko, tad norėčiau bent keliais žodžiais tai papasakoti.

Janis Zarinš (1907.3.26—1990.11.30)

Tuo metu, kai Janis Zarinš vertė *Aštuonis lapus*, pradėjo dundėti netoliese dunksantis Mount St. Helens ugnikalnis, pildamas žirbingus pelenus ant visos plačios apylinkės. Ir ant Zarinių namelio... Janis ir Anna, kurie taip troško ramybės ir džiaugėsi pabėge nuo miesto triukšmo, staiga kaimynystėj susilaukė maurojančios, liepsnojančios pabaisos. Tačiau, nežiūrint kasdien gresiančios evakuacijos, nuolatinę įtampą, pasidėjęs šalimais žodynus, vandens boselį ir abu šeimos lagaminėlius, ištvermingas vertėjas savo darbą įstengė užbaigti.

Kai išėjo knyga (latviškai ji vadinosi *Liendienas bez zvaniem* — Velykos be varpų), leidėjas Helmars Rudzitis atsuntė čekį man: idant mudu su vertėju honoraru

pasidalintumėm. Man atrodė, kad vertėjui iš tikro priklauso visas, nes darbovisi jis, ne aš. Bet Helms ugnikalnis, pildamas žirbingus pelenus ant visos plačios apylinkės. Ir ant Zarinių namelio... Janis ir Anna, kurie taip troško ramybės ir džiaugėsi pabėge nuo miesto triukšmo, staiga kaimynystėj susilaukė maurojančios, liepsnojančios pabaisos. Tačiau, nežiūrint kasdien gresiančios evakuacijos, nuolatinę įtampą, pasidėjęs šalimais žodynus, vandens boselį ir abu šeimos lagaminėlius, ištvermingas vertėjas savo darbą įstengė užbaigti.

Pagal vieną dieną Janis Zarinš man paskambino:

— Jūs pykstat? — atsargiai klustelėjo jis.

— Na taip. Nes Jūs esat kaip vaikas! Kiek ilgai mes tuos pinigų tarp Kelso ir Čikagos varinė-

sim?

— Klausykite, Birute: aš sugalvoju gerą išeitį. Tegu tie pinigai būna mūsų susitikimo „fondas“.

Taip ir padarėm: aš nuskridau į Portland'ą (kokia prabanga!)... savaitgaliui. Nuskridau Joninių išvakarėse. Tai rodė prasminga visais atžvilgiais: latviuose Joninės yra didelė šventė, o Janių naktis — pats tinkamiausias metas Janį aplankyti.

Mūsų susitikimas buvo jaudinantis. O birželio pabaiga Kaskadų kalnyno papėdėj būna labai graži (niūrieji lietūs ateina tik rudenį), visu keliu nuo Portland'o iki Kelso žydėjo rožės, rožės — kuriomis šis pakraštys puikuojasi: drauge su mėlynuojančiais pušų miškais ir rausvaisiais rododendrais.

Mūsų pasitikti prie vartelių išbėgo smulkutė, meiliai besišypsanti ponis Anna (taipgi baltologė), ir mane bematant apglėbė motiniška jos šiluma. Kadangi buvo Joninės, mes dainavom latviškas dainas (aš buvau atsivežusi dainorėlį!), gėrėm vyną iš plačiagurklių stiklų, ir aš klausiausi Zarinių Janio pasakojimų. (Kartais man atrodydavo, kad „Lietuva“, kurios jis nuo jaunystės ilgesingai ieškojo, nebuvo tikras kraštas, bet užburta karalystė, aprašoma tik pasakose.)

Janis Zarinš gimė Česio apskrityje, Latvijos žiemryčiuose. Baigęs baltų filologijos studijas Rygos universitete, mokytojavo įvairiose gimnazijose. Periodikoj rašė kalbos klausimais ir parengė dviejų Latvijos valčių tarmių aprašą. Jau studijuodamas, susipažino su lietuvių kalba: profesoriaus Janio Endzelyno seminare ir profesoriaus Jurio Plakio paskaitose, o taipgi Algio Raulinaičio dėstytoje kurse. Savo studentinės organizacijos „Lidums“ ryšių su ateitininkais paskatintas, vieną vasarą praleido Lietuvoje.

Iliuziškai Lietuva jaunuoliui tasyk atrodė taip toli, ir ją gaubė tokia legendinė nežinia, kad Janis namiškiams net sakėsi važiująs su draugu (nors keliavo vienas) — nenorėdamas jiems sukelti nerimo. Ir štai jaunas Latvijos studentas pravažiuoja sieną. Keliauja dviračiu, išsikeitęs visą savo turtą į 25 litus.

išsiplėtė“. (pp. 101–102).

Vilniaus generalgubernatorius Petras Sviatopolkas-Mirskis 1903 metų memorandumu vidaus reikalų ministrui Viacheslavui Plėvei „pripažino, kad lietuviško raidyno klausimas buvo pirmą eilės reikšmės [...] nuo kurio teisingo sprendimo priklausė visa šio krašto politika. O tas teisingas sprendimas, jo nuomone, buvo visiškasis, jokių sąlygų ir išimčių nevaržomas spaudos draudimo panaikinimas [...] jis pripažino, kad grafo Muravjovo užmanymas išvaduoti lietuvių nuo lenkų įtakos buvo teisingas, tik pasirinktos priemonės visiška klaidingos“ (pp. 105–106).

Vinco Trumpos straipsnių temos aktualios ir provokuojančios — autoriui negali likti abejingas. Kartais straipsnis nutruksa ten, kur skaitytojas tikėjosi kaip tik pamatyti šviesą. Reikia su tikti su redaktorium: „Trumpos straipsniai kelia svarbius klausimus. Geri klausimai istorijoje, kaip ir kituose moksluose, tiek pat svarbūs, kaip ir į juos atsakymai. Be vieno nebus kitų. Manome, jog Vinco Trumpos istorinių esė knyga suteiks istorikui ir šiaip skaitytojui daug progų pamąstyti, gal kartais ir su autorium pasiginčyti lietuvių tautai taip svarbiais 19-ojo amžiaus istorijos klausimais“.

Knygos korektūra skaityta atidžiai (gal tik „tapi“ kam nors sukels mislę, p. 54). Iš naujo straipsnius spausdinant, gal buvo galima išimti autoriaus mėgstamas „ir t.t. ir t.t.“ frazes. Taip pat *Spectator* tiksliau būtų vertiamas „Stebėtoju“, o ne „Žiopiū“ (p. 86).

Sykį, saulei leidžiantis, Janis atvyko į Dotnuvą. Buvo jau vasaros atostogos, dauguma studentų išvažinėję į namus. Bet valgyklų jis gavo rūgštaus pieno ir vėdarų. Staiga pro atdarus langus pasigirdo labai graži daina! Studentų būrelis parke dainavo apie bijūnėlį... Išbėgo į lauką ir Janis. Lietuviai jaunuoliai buvo labai draugiški, priėmė jį į savo būrį — jie visi vaikščiojo rožinėmis saulėlydžio takais ir drauge dainavo.

Nejaugi Lietuva iš tikro buvo tokia, kokią jis savo svajonėse susikūrė? (Aš su baime laukiau atsakymo.) Taip!.. Laimei, jaunas Rygos studentas pakeliui sutiko turbūt geriausius mūsų krašto žmones. Niekas nepavogė jo dviračio, jis buvo gražiai ūkininkų priimamas, guldomas daržinė ant šieno, sočiai pavalgydintas, alum pamylėtas; šienavo talkose, šoko gegužinėse, irklavo ežeruose, grybavo, uogavo ir vėl keliavo toliau: gražių mergaičių žvilgsniais nulydimas, senų motinėlių peržegnojamas (nors ir buvo „bambiziukas“) — Janis Zarinš grįžo iš Lietuvos visiškai ja sužavėtas. Vaikinas net neturėjo kur išleisti savo 25 litų: vėl galėjo išsikeisti juos į litus.

Ir tokia Lietuva liko jo atminty: turbūt gražesnė, negu iš tikro buvo. Kilnesni, doresni, šviesesni — atrodė jam ir lietuviai. Gal nuo to meto jis ir sumanė statyti tiltą tarp abiejų tautų. Juk jeigu nebūtų tilto, upės krantai niekad nesusitiktų: miškai nušlamėtų į rytus, pievos nubanguotų į vakarus.

Bet štai '90-ųjų metų žiemą mums reikia atsiveikinti su tilto statytoju. Jis tikrai mylėjo abu krantus, jiems tarsi primindamas: „Nenuolikt, broliai krantai, plaukit pagrečiui, vienas kitam ant peties padėję rankas. Juk pirmąkart gėris pavėsioje, jūs buvot viena ir ta pati — aukštupio žemė“.

Turim atsiveikinti su Zarinių Janiu, nes gyvenimo meilėj priņoko jo mirtis. Pakilo lyg vieversys iš baltos dobilų pievos ir nuskrido į nežaiurimas tolumas: „Dabar aš esu vakarų vėjo brolis — pavasariams dvelksiu žiedadul-kėm, keliausiu paupiais su ryto miglom, sūpuosiu vasaros obuolių miegą“.

Trijų kryžių kalnas Vilniuje

Vytauto Maželio nuotrauka

Vilnijos draugijos renginiai

VACYS MILIUS

Jau antri metai paskutinį spalio mėnesio sekmadienį Vilnijos draugija organizuoja iškilmingą Vilniaus kovotojų pagerbimą. Pernykštės iškilmės buvo skirtos Vilniaus ir dalies Vilniaus krašto atgavimo penkiasdešimtmečiui paminėti.

Šių metų spalio 8 dieną Vilniaus mokytojų namuose ši draugija surengė Suvalkų sutarties 50-mečio minėjimą. Į jį buvo susirinkę gausus būrys vilniečių ir atstovų iš kitų Lietuvos miestų. Dr. R. Žepkaitė pranešimą „Suvalkų sutartis, jos sudarymas ir reikšmė“ pradėjo nuo jos sudarymo aplinkybių (buvo tariamasi Lenkijos-Sovietų Rusijos karo fone). Kalbėta apie Lietuvos vaidmenį to meto Europos diplomatijoje, Lenkijos nusistatymą delsti šias derybas, norint pritraukti nuo Lydos pusės savo kariuomenę artiau Vilniaus, Želgiovskio dalinių įsiveržimą į Vilnių, Lietuvos kariuomenės priešinimasis jiems. V. Vadopalas pranešime „Suvalkų sutarties teisinis vertinimas“ tarptautinės teisės požiūriu išskėlė du dalykus: 1) ja turėjo būti nutraukti karo veiksmai, 2) šalys susitarė ginčus spresti derybomis. Taip pat kalbėjo apie Vilniaus krašto teisinę padėtį tarpkario laikotarpiu. Po Antrojo pasaulinio karo siena tarp SSSR ir Lenkijos buvo nustatyta šių valstybių susitarimu.

V. Martinkėnas pasidailijo prisiminimais apie Rytų Lietuvos lietuvių padėtį po Pirmojo pasaulinio karo, apie įvykius Ignalinoje ir Švenčionyse. J. Vainas papasakojo apie įvykius po Pirmojo pasaulinio karo Augustavo-Seinu ruože. Baigiamajame žodyje dr. A. Tyla pabrėžė Suvalkų sutarties teisinį aspektą: ši sutartis yra tarptautinio teisės akto diskreditavimas, dėl jos sulaužymo įvyko vienas Lietuvos padalinimų, vyko rytinio Lietuvos pakraščio etninis genocidas. G. Songaila supažindino su naujaisiais įvykiais Eišiškių ir Šalčininkų apylinkėse, atsakė į susirinkusių klausimus.

Spalio 28 dieną Vilniaus Katedroje buvo pamaldos už kovotojus dėl Vilniaus. Apie tai iš anksto buvo paskelbta *Lietuvos aide* ir per Vilniaus TV, prie Sąjūdžio būstinės išskabintas skelbimas. Iškilmingas mišias aukėjo arkivyskupas Julijonas Steponavičius. Mišių pradžioje tartame žodyje jis paminėjo praėjusią vasarą grupelės lenkų paskelbtą memorandumą ir autonominių akcijų pietryčių Lietuvoje. Pabrėžė, kad Vilniuje ir vyskupijoje visi turi galimybės melstis gimtąja kalba: kur yra lenkų — pamaldos vyksta šia kalba, kur lietuviai gyvena mišriai su lenkais — ir pamaldos vyksta dviem kalbomis. Katedros klebonas monsinjoras K. Vasiliauskas pamokslą pradžioje paminėjo lietuvių paprotį gerbti savo mirusiuosius, jų palaikymą perkeltant iš tolimiausių Sibiro vietų ir tuo stebinant tenyškščius gyventojus. Kai delegacija iš Vilniaus nuvyko į Vladimirą ieškoti arkivyskupo Mečislovo Reinio palaikų, to miesto kalėjimo viršininkas su pagyrimu atsiliepė apie lietuvių reikiamą pagarbą mirusiems. Šias iškilmes jis pavadino įžanga į mirusiųjų minėjimą per Vėlines. Išskėlė du pagerbimo aspektus: kapų sutvarkymą, papuošimą ir mirusiųjų atminimą žmonių širdyse, maldomis už juos.

Po pamaldų didelė žmonių eiseną su kryžium priekyje per Katedros aikštę, Didžiąją gatvę, pasuko Rasų kapinių link. Eise- senoje dalyvavo Katedros vikaras. Tarp lietuviškų trispalvių buvo matyti Latvijos Respublikos, Lietuvos tautininkų sąjungos vėliavos. Rikiuotėje ejo Šaulių sąjungos Vilniaus rinktinė su savo vėliava. Kapinėse sustota trijos vietose: prie Jono Basanavičiaus, M. K. Čiurlonio ir greta jo esančio Lietuvos Nežinomo kareivio kapų, lietuvių kapų skyrelio, esančio Rasų naujojoje dalyje. Tose vietose kalbėjo Katedros vikaras, Šaulių Vilniaus rinktinės vadas, Vilnijos draugijos atstovas, pagiedota, pasimelsta, padainuota. Visi šie kapai sužibo žvakių liepsnelėmis. Prie karių kapų sudainuota: „Oi neverk, motušėle“, kalboje lenkams palinkėta nepasiduoti kurstymams iš šono, o pasijusti gyvenantiems vienoje tėvynėje su lietuviais.

Naujos knygos

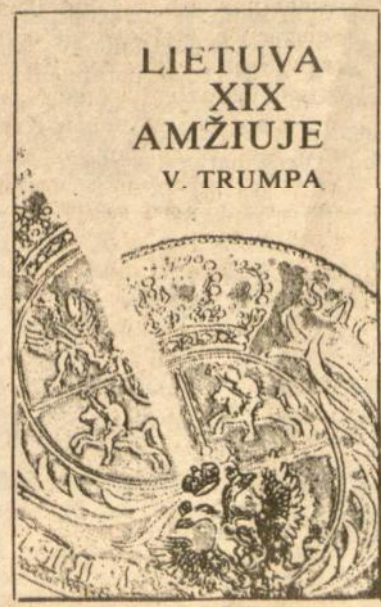
• **Vincas Trumpa. LIETUVA XIX AMŽIUJE.** Redaktorius — Liūtas Mockūnas. Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1989. Aplankas — Henrietos Vepštienės. Spausdino Mykolo Morkūno spaustuvė, Chicago, Illinois. Tiražas — 900 egzempliorių. 280 puslapių. Kaina — 12 dolerių. Gaunama „Drauge“.

Ši knyga yra Vinco Trumpos istorinės publicistikos rinkinys. Ji susideda iš straipsnių, kurie skelbti *Aiduose*, *Metmenyse* ir *Lituanistikos instituto darbuose*. Istoriko svarstomos temos apima laikotarpį nuo Lietuvos-Lenkijos valstybės žlugimo aštuonioliktojo amžiaus gale iki Nepriklausomos Lietuvos paskelbimo 1918 metais. Knygos redaktorius įvardina žodyje sako: „V. Trumpos knyga jokių būdu nėra sisteminga istorinė studija su įvadu, baigiamuoju žodžiu ir sunumeruotomis išvadomis, kaip įprasta tokio pobūdžio veikalė. Ji labiau panaši į eseistinius svarstymus, kuriuose užtinkame vieną ar keletą istorinės minties gijų, atsekamų per eilę straipsnių. [...] Nors tradicinius mąstymo metodus ir sisteminimo įpročius pas Trumpą vargiai beužtiksi, vedamoji mintis aiški nuo pradžios iki galo“.

Knyga skirstoma į dvi pagrindines dalis: Metmenys 19-ojo amžiaus Lietuvos istorijai: 19-ojo amžiaus kultūros veikėjų biografinės apybraižos. Pridėta ir trumpa Vinco Kapsuko revoliucinės ir kultūrinės veiklos 1903–1911

metais studija. Pirmojoje dalyje randami straipsniai: 19-asis amžius ir jo paradokso; Svarstymai apie 19-ąjį amžių Lietuvoje; Lietuvos 19-ojo amžiaus istorinio modelio paieškos; Kovotojai ir kolaborantai; Šubravcai ir senasis Vilniaus universitetas; Spaudos draudimas Rusijos akimis; Į platinis horizontus; Lietuvos nepriklausomybės idėja.

Antrojoje dalyje sudėti straipsniai: Vilniaus universitetas ir Vilnius Stanislovo Moravskio atsiminimuose; Simonas Daukantas — naujosios Lietuvos pradininkas; Motiejus Valančius — mokytojas ir išmintingas žemaitis; Hilferdingas ir tolimos paralelės; Juozas Tumas-Vaižgantas — gyvenimo kritikas.

Liaudies skulptorių paroda Lemont'e

JURGIS DAUGVILA

Kai pastaruoju metu Lietuvoje sužibo laisvės prošvaitės, kada griuvo geležinė siena, tėvynėje ir išeivijoje gyvenantieji meno kūrėjai pradėjo tarpusavy dalintis meno ir kultūriniais laimėjimais. Laisvajame pasaulyje sukurtos knygos, dailė, muzika, skleidė tėvynėje savo meno spindulius, o mus išeivijoje džiugino mūsų tautiečių tėvynėje kultūriniai laimėjimai, įvairiaspalvis sukurtas tautinis menas.

Tarp įvairių surengtų Lietuvos dailininkų meno parodų, išsiskiria vieno asmens, Romo Pukščio, surinktas Lietuvoje liaudies skulptūros rinkinys. Tuos darbus mielai sutiko globoti Lietuvių dailės muziejus. Pažymėtinas Romo Pukščio, pasiaukojimas tuos kūrinius surenkant, juos išgijant ir parvežant į Chicago.

Šioje liaudies skulptūros parodoje nėra liekanų iš pagonybės laikų, pasigesime ir iš krikščionybės laiko įvairių darbų: rūpintojėlių, šventųjų, koplytstulpių. Niekas ten jau nebedaro nei ūkio bei namų ruošos priemonių. Nebėra prieangių, durų, langinių, liaudies architektūros detalių. Laikas juos sunaikino ir jie liko tautodailės istorijoje. Maža dalis jų sukaupia įvairiuose muziejuose, ir tai daugiausia nuotraukose.

Vardas „dievdirbys“, taip tradiciškai išgyvenęs mūsų tautodailės istorijoje, ten jau nebevertojamas. Dabar jie liaudies meistrai, o iškiliesiems oficialiai suteikiamas „meistru meistro“ vardas. Dabar jie liaudies meistrai, o iškiliesiems oficialiai suteikiamas „meistru meistro“ vardas. Dabar jie liaudies meistrai, o iškiliesiems oficialiai suteikiamas „meistru meistro“ vardas.

Liaudies skulptūros tradicija tęsiama, bet eina su nauja dvasia,

nauja idėja, su patobulintais įrankiais. Mastelis didėja ir kuriami monumentalūs darbai. Skulptūrai atsiranda ypatingas dėmesys. Prasiveržė didelis užsimojimas skulptūros kūrinius pastatyti įvairiose žymesnėse vietovėse. Sukurta įspūdingų derinių, paminklų. Tradicinis palikimas nedingsta. Lieka frontinis sprendimas. Ryškiai išskiriama objekto linija, matoma disproporcija, išryškinamos autoriui patinkamos detales. Pradinis piešinys nenaudojamas, rūpinamasi medžiagos pilnutiniu išnaudojimu. Jei seniau buvo naudojami dažai, dabar jų atsisakoma ir naudojamas natūralus kietas ažuolas.

Lietuvių liaudies skulptūra neturi specialios mokyklos, tad nėra jos ir būdingo stiliaus. Kuriami ir būdingo stiliaus. Kuriami ir būdingo stiliaus. Kuriami ir būdingo stiliaus.

Suvalstybintas ir pilnas įstatymų ateizmas nepageidavo religinių temų skulptūroje, teigiant jas esančias feodalinių laikų užsilikusiais įtaigavimais, ir reikalavo jų atsikratyti. Todėl daug skulptorių darbų, kaip ir visa tautinė apraiška, nuėjo į pogrindį.

Menininkai skulptoriai statė savo kūrinius kapinėse, kiemuose ar kitose slaptesnėse vietovėse. Kurie jų išliko, šiandien yra atstatomi su dideliu užsidegimu. Prasiveržė laisvo kūrėjo menininko dvasia.

Šioje parodoje matome gerų, charakteringų darbų, o taip pat ir įdomių suvenyrinių medžio drožinių, kuriuos Lietuvoje galima pirkti turistams skirtose parduotuvėse. Ši Lietuvos liaudies skulptorių paroda tai šiltų rankų susijungimas su tėvynėje kuriančiais menininkais, ir jų darbai mums kalba širdingais žodžiais.

Liaudies skulptūrų parodoje Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois (kairėje) Ona Abromaitienė ir dailininkė Birutė Šontaite; (viduryje) skulptorius Ramojus Mozoliauskas ir Janina Mozoliauskienė; (dešinėje) Romas ir Rasa Pukščiai (parodos eksponatų mecenatai) ir dailininkas Algis Trinkūnas.

L. Volodkos nuotraukos

Nuomonės ir pastabos

Dėl Lietuvos ekonominės padėties

Sužinojusi, kad *Draugo* kultūrinio priedo gruodžio 1 dienos laidoje yra išspausdintas Audros Kubiliūtės straipsnis apie Lietuvos ekonominę/industrinę padėtį, labai įdomiai perskaičiau vieną, kitą kartą. Atrodytų, neapširiksiu, sakydama, kad rašinys tendencingas ir mane, lietuvių iš ano kranto (Lietuvos), tikrai suerzino.

Autorė užsibrėžia vieną iš tikslų — parodyti „pačių lietuvių vaidmenį Lietuvoje ir išeivijoje“ — ir pasakoja, ką pamatė Lietuvoje ir ką girdėjo („girdėjo, kaip daugelis įstatymų sudaromi...“, „girdėjo... dalykų“). Viskas gerai! Galima girdėti, patirti, pamatyti ar pačiąpinti, bet viską suplakus ir neatlikus analizės, neįvertinus vidinių ir išorinių faktorių viską nurašyti lietuviams Lietuvoje — tiesiog žalinga šio kranto lietuviams.

Kurti, atstatyti, stiprinti Lietuvos valstybę turime *visi* (visi Lietuvos gyventojai ir visi lietuviai, čia esantys). Turime ją reformuoti, diegiant naują ekonominę mąstymą, kuriant naujas ūkio struktūras. Mes esame išauginti ir išmokyti senų mokyklų ir sovietinės sistemos. Tad reikia *visko*. Stinga skaičiavimo technikos, kompiuterių, bet reikia *šaipytis* („Net ir aš išmokau juos naudoti“ — i.e. skaitliukus.) Trūksta biznio etikos žinojimo, bet kam tai ryškinti su „baltomis kojineis“. Trūksta informacijos — reklamos apie Lietuvos prekes — produktus, tad tuo reikia rūpintis šiapus.

Todėl siūlau išeivijos lietuviams veikti kryptingiau ir konkrečiau, kad būtų abipusė pagalba ir supratimas.

Genovaitė
Buffalo Grove, Illinois

kios skiriančios ribos tarp Šaltkalvio žmonos, plaušančios grindis čia pat priešais žiūrovų kojas, stovinčio vandens dubens, prie kurio Šaltkalvis prausiasi, numesto ant grindų meginio su virbalais, o ir abiejų aktorių veido išraiškos akim pasiekiamos. Mačisiejai „Šaltkalvi“ Chicago's Jaunimo centro scenoje ir Lemont'o Lietuvių centro patalpose gyvai jautė didelį spektaklių įtaigos skirtumą.

Režisieriaus Juozo Ivanausko galbūt pirmutinis nuopelnas išeivijos lietuvių teatrui buvo jo pasirinkimas per Aštuntąjį teatro festivalį Chicago'je, vykusį nuo šių metų lapkričio 16 iki 20 dienų, pastatyti Kosto Ostrausko vieno veiksmo pjesę „Šaltkalvis“. Tretiesiems Lietuvos atgimimo metams tai buvo reikšmingas įvykis — ne vien dėl šios dramos centrą sudarančių Lietuvos himno žodžių, bet ir jo gausių potekusių, kurios režisieriaus sumaniai, tačiau subtiliai iškelto, tapo įžvalgomis ir į dabartinę mūsų tautos narių padėtį. Ankstesnės mūsų istorijos svarbiųjų momentų susiejimas su dabartimi (ką taip įtaigiai savo kūryboje yra visad darę mūsų poetai, o dabartiniiais laikais ir mūsų valstybės vyrai savo kalbose reikšmingų įvykių proga) yra turbūt pats jautriausias ir tautinė sąmonė labiausiai paliečiantis, ją energingai žadinantis kūrybinis gestas. O kai jis vyksta teatro scenoje, jis pasidaro užvis galingesnis. Šitokią pergyvenimą žiūrovams pateikė režisierius Juozas Ivanauskas ir aktoriai Vytautas Juodka bei Laima Šulaitytė-Day lapkričio 25 dienos vakarą Lietuvių centre, Lemont'e. Tai buvo ne tik teatrinis, bet ir bendruomenės liturgijos (kurios funkciją teatras atlieka nuo pat antikinų laikų) momentas.

Kostą Ostrauską kaip dramaturgą išeivijoje galbūt labiausiai pažįstame iš jo avangardinio pobūdžio dramų, kurioms būdinga kiek besisąipanti iš žmogiškosios padėties pasaulyje ironija, nors iš esmės jos sukasi apie tikėjimo ir netikėjimo klausimą. Bet ne „Šaltkalvis“ — tai ištiesi gilių rimties ir susikaupimo pilnas kūrinys, kuriame tikėjimas ir žmogiškojo atpirkimo galimybė jau yra duotos prielaidos kūrinio sandaroje — tik veikėjams per didelės sąžinės kancias, prislėgtą jų buitį dar juos reikia praregėti ir sau laimėti. Šito ieškojimo ir praregėjimo bei suradimo procesą atskleidžia Juozo Ivanausko režisūra ir aktorių Vytauto Juodkos bei Laimos Šulaitytės-Day vaidyba. Nebūnant lietuviškųjų teatro

„Ak, tie vosilkėliai...“

(Atkelta iš 3 psl)

jos temos, nauji siužetai, vaizduotėje šmėkčiodavo nauji personažai. Tokioje minčių ir vaizdų chaotinėje būklėje jis dar vaikščiodavo keletą mėnesių, kol suformuodavo temą, kol jam išryškėdavo siužetinės linijos ir veikėjų charakteriai. Tada vėl prasidėdavo naujas kūrybinis procesas su kūrybiniais džia gsmiais bei kančiomis.

Kūrybingas ir našus buvo Petras Vaičiūnas. Yra išleistas septynios poezijos knygos. Jis parašė daugiau kaip dvidešimt scenos veikalų, nemaža straipsnių, o taip pat lietuvišką sceną papildė išverstais klasikiniiais bei moderniais dramų veikalais.

Trečiajame gyvenimo etape Vaičiūnas, vienišumo sopuliu pažymėtas, nutilo. Buvo sakoma, jog nustojęs rašyti dėl ligos, ir tik dabar, iš žmonos Teofilijos, sužinom tos tylos tikrąją priežastį. Nuo 1941 metų iki mirties Petras Vaičiūnas buvo moralinis kalyns. Pirmą smūgį sudavė vokiečių okupacinė valdžia, uždrausdama vaidinti jo „Aukso gramatą“ (nors kitus veikalus kaip „Prisikėlimas, „Naujieji

žmonės“ ir kt. leido vaidinti), o per sovietų okupaciją tapo uždrausti jo visi veikalai. Teofilija Vaičiūnienė rašo, jog pasiteiravus, kodėl tai padaryta, „G. Zimanas, 'Tiesos' redaktorius ir visos mūsų spaudos tuometinis šefas ir cenzorius, pasakė: 'Oi, draugas Vaičiūnai, jūsų veikalus galėsime vaidinti tik po 15 metų. Jie per daug jau patriotiški ir nacionališki'. (Lygiai už penkiolikos metų — 1959 metais — Vaičiūnas mirė.) Taip Vaičiūno kaip rašytojo karjera buvo palaidota. Jis negalėjo rašyti kitokių veikalų ir apie nieką kita, tik apie savo tėvynę, apie savo žmones ir jų vargus bei rūpesčius.”

Netrukus Vaičiūnui buvo pasiūlyta atsistatydinti ir iš Mokslo akademijos bibliotekos direktoriaus pareigų, kurias jis ėjo nuo 1940 metų. Po šių smūgių, likus be darbo, be pragyvenimo šaltinio, Vaičiūno sveikata dar labiau paslėjo ir jis krito į gilią depresiją. „Uždėdare savyje ir didesnę laiko dalį praguldavo, su nieku nekalbėdamas ir nieko nenorėdamas matyti. Moralinis teroras tęsėsi toliau, reikalaujant naujų eilėraščių, straipsnių prieš partizanus, prieš vokiečius, bet Vaičiūnas atsisakydavo. Jis kentė, matydamas 'aplink klesatinčias menkystes'. Dar labiau

susigūžė savyje ir užsisklendė nuo baisios melagingos aplinkos.” Net ir jo didžioji mūza — gyvenimo draugė — Teofilija buvo bejėgė sugrąžinti Vaičiūną į kūrybinį gyvenimą.

1959 m. birželio 7 d. 9:30 val. ryte nustojo plakusi saulės dainiaus nemaruolė širdis, kuri be galo mylėjo tautą ir tėvynę, tikėjo į gyvenimo grožį, laisvės siekį ir liko ištikima savo aukštosiom idėjom.

Aukštė toliai, o paukštė vis skrenda. Paukščio sparnai jau su saule suaugo... („Skrendantis paukštis“)

Nurimo poeto siela, o žemiškąjį kūną priglaudė Rasų kapai jo numylėtame Vilniuje.

PANAUDOTA LITERATŪRA

Petras Vaičiūnas. *Paukščių taku*. Vilnius, 1962.
Petras Vaičiūnas. *Tekanti saulė*. Kaunas, 1925.
Teofilija Vaičiūnienė. *Scena ir gyvenimas*. Vilnius, 1975.
Teofilija Vaičiūnienė. „Petrai Vaičiūnui — 100“. *Pergalė* 1990 Nr. 7.
Balsys Sruoga. „Vaičiūno dramaturgija“. *Darbai ir dienos*. K. 193.
Žiburelis 1929 Nr. 9.

Lietuvos liaudies skulptorių parodos atidarymas Lemont'e 1990 m. lapkričio 24 d.

Jono Tamulaičio nuotrauka

Po „Šaltkalvio“ spektaklio Lietuvių centre, Lemont'e, šių metų lapkričio 25 dieną režisierių Juozo Ivanauską (viduryje) bei aktorius (dešinėje) Laimą Šulaitytę-Day ir Vytautą Juodką sveikina Dalia Šlenienė, Lietuvių dailės muziejaus galerijos direktorė (kairėje).

Jono Tamulaičio nuotrauka

spektaklyje turėjo ir apšvietimas (jį vykdė Vida Momkutė), šviesos ir tiesos“ ieškojimo išryškinimui bei muzikinė palyda — liaudies dainos „Beauštanti aušrelė“ melodija ir finaliniai Tautos himno garsai.

Ačiū dramaturgui, režisieriui, aktoriams, apšvietėjai ir jų talkininkams už dar vieną mums padovanotą momentą Lietuvos atgimimo sūkuryje pakeliui mums į nepriklausomybę, bet ačiū taip pat ir lemontiškiams, kurių dėka ir rūpesčiu šis spektaklis galėjo įvykti tą grūmojantį lapkričio sekmadienio vakarą jų sveitiname Lietuvių centre.

(a. ll.)